

POETA TOTAL

Luís González Tosar Presidente do PEN Clube de Galicia

Resumo: O presente traballo narra a historia de *Nimbos*, o poemario publicado en 1961 que representa un dos cumes da nosa literatura no século XX, desde os seus antecedentes na revista *Alba*, até a segunda edición de *Galaxia* (1989), que pode ser considerada testamentaria, xa que o autor deuna por boa despois de corrixila e revisala, un ano e medio antes do seu pasamento. As trinta e dúas composicións de *Nimbos* marcan un antes e un despois na literatura galega, e fan de Xosé María Díaz Castro unha figura maior que apareceu ante o gran público como un descoñecido cun só libro.

Abstract: The present paper tells the story of *Nimbos*, a poetry book published in 1961 that stands as one of the high points of Galician literature in the twentieth century, from the first poems appearing in the magazine *Alba* to the second edition in *Galaxia* (1989). In fact this second edition could be regarded like a kind of “poetical will” because the writer revised and amended the poems a short time before his death. The thirty two compositions of *Nimbos* mark a turning point in Galician literature and made his creator, Xosé María Díaz Castro, into a great literary figure who appeared before the general public as an unknown writer with only one book.

Palabras chave: Xosé M.ª Díaz Castro, *Nimbos*, edición, *Galaxia*, Francisco Fernández del Riego.

Key words: Xosé M.ª Díaz Castro, *Nimbos*, editing, *Galaxia*, Francisco Fernández del Riego.

Este 2014 foi, sen dúbida, o ano de Xosé María Díaz Castro. O autor designado pola Real Academia Galega para conmemorar as nosas Letras e do que tamén celebramos o seu centenario. Magnífica ocasión, pois, este simposio co que a Academia pecha o Ano Díaz Castro, para aclarar algúns aspectos sobre a vida e a obra do poeta falecido en 1990. Unha figura maior da literatura galega que, así de primeiras,

apareceu ante o gran público como un descoñecido cun só libro. Certo que a obra cimeira do de Guitiriz está contida, que non reducida, nas trinta e dúas composicións de *Nimbos*, poemario publicado en 1961 que marca un antes e un despois, que perdura como unha labarada cegadora. Escadasí, a traxectoria de Díaz Castro é a dun poeta total –vocación, lecturas e aprendizaxe–, alguén que comezou a escribir de neno e que continuou, íntima e intelectualmente, ferido pola literatura, como creador e como tradutor, ao longo dunha vida sen estridencias. *Nimbos* é un continente inabarcable, unha desas potencias que marcan e deixan pouso, que lle proporcionan altura a calquera sistema literario.

Díaz Castro constitúe un modelo de poeta esixente, preciso, dos que transmiten emocións, sentimentos, dos que rescatan a esencia, esa levedade á que chamamos Poesía, expresada a través de símbolos universais. El, de estirpe labrega e canteira, valeuse dunha ferramenta xenuína –en tempos de maior penuria que a actual–, a fala da xente, a fonte limpa do idioma, elevándoa á meirande categoría. Alleo a modas, de costas ao que na lírica dos 60 era obxecto de consagración –sen escaparlle por iso ao compromiso social e identitario– ergueu un circio monumento, desde a ausencia, seguindo a canle do río de Deus, pero logrando facer berrar as pedras. De por parte, cómpre cernar a rente a cecha denominación de poeta local, chairego de escola, voz do cadullo da tribo... Nada diso, aínda que repousase o seu canto nun tempo que vai de Parga á Pastoriza, o alento de Xosé María Díaz Castro é inmenso, abrangue a humanidade toda, alumea con luz propia a noite do mundo. Aproveitemos a obra e o exemplo deste autor, un políglota que amaba, sobre todas, a lingua nai, para facer deste ano o da excelencia do idioma. Ben nos cómpre.

Trateino e fomos bos amigos na súa última década, dos 80 aos 90. Intercambiamos correspondencia, falamos longo de literatura, sobre todo de poesía, e tiven o privilexio de colaborar con el na reedición de *Nimbos* (1989). Creo que foi feliz naquela etapa de reencontro coa cultura, coa realidade social e política do seu país. Os que o coñecemos sabemos que el, que nunca perseguiu a gloria, sentiríase mal e preferiría pasar desapercibido nesta circunstancia. Pero a súa obra é merecente do recoñecemento dos milleiros de galegos, de dentro e de fóra da nosa terra que, neste 2014, xa a piques de rematar, puideron achegarse á luz e á verdade da súa palabra.

AS EDICIÓNS DE NIMBOS

Nimbos (1961) de Xosé María Díaz Castro, con cinco edicións anteriores, reaparece por cuarta vez baixo o selo da Editorial Galaxia, casa editora do poeta, neste emblemático 2014. Estamos no ano do centenario do seu nacemento (O Vilariño, San Vicente dos Vilares, daquela Trasparga, hoxe Guitiriz, 19 de febreiro de

1914) e no que, por acordo plenario da Real Academia Galega –21 de xuño de 2013– será o escritor homenaxeado nas diversas celebracións das Letras Galegas. Cumpria, pois, reeditar a súa obra máis significativa, *Nimbos*, a única que el publicou en galego, xunto con *Nascida d'un sono*, tríade de sonetos dedicados á muller betanceira, gañadora dos Xogos Florais de Betanzos en agosto de 1946, aparecida nun tríptico imprentado pola Librería Tipográfica Celta de Vilagarcía de Arousa, en 1947. Esta cuarta edición de *Nimbos* reproduce, escrupulosamente, a segunda de Galaxia, 1989, que considero testamentaria, e que o autor deu por boa despois de corruxila e revisala, un ano e medio antes do seu pasamento (2 de outubro de 1990, en Lugo). Respéctase así a vontade do poeta e a dos seus herdeiros. Cónstame que Díaz Castro seguiu de preto, naqueles 80, o debate lingüístico e que a súa escolla ortográfica, léxica e morfosintáctica, non coincidía exactamente coa normativa nin, moito menos, coa reintegracionista.

Lonxe dun esmiuzado estudo ecdótico ou dunha análise intratextual, considero de maior interese para as lectoras e lectores de Díaz Castro narrar a historia do poemario, un dos cumes da nosa literatura no século XX. Iso si, entrefebrando datos, referencias e apreciacións asentadas nos papeis e traídas á memoria coa forza evocadora dunha amizade, a nosa, que abrangueu a derradeira década da vida do poeta.

Os antecedentes de *Nimbos* remóntanse, fundamentalmente, á revista *Alba*, que comezou a súa andaina na Coruña para pasar de contado a Vigo. Desta publicación saíron, entre 1948 e 1956, un total de dezaseis números. Xosé María Díaz Castro chega a *Alba* nos 50, da man de Aquilino Iglesia Alvariño, o seu grande amigo e guieiro poético no Seminario de Mondoñedo. Aquilino fora tamén quen o levara, en 1940, ao colexio León XIII de Vilagarcía de Arousa, do que o de Seivane era director, centro no que Xosé María permaneceu como profesor ata 1947. Díaz Castro aparece nas páxinas da revista dirixida por Ramón González-Alegre como poeta en galego e castelán e, así mesmo, como tradutor de Chesterton e de Rilke. As poesías de *Alba* en galego son seis, das que recuperará catro para *Nimbos* (“Penélope” e “Terra sucada” [1950] e mais “A cerna” e “Cortina” [1951]), que pasou ao libro con modificacións. Porén, no decenio anterior, publicara outros dous poemas que tamén integrará en *Nimbos*: “Con este alento” (1947), no vespertino compostelán *La Noche*, retitulada “Coma brasas”, e “Terra e mar” (1946), na revista viguesa *Cartel* de Julio Sigüenza, á que pon novo título, “Ai, capitán”, e somete a importantes cambios.

Atento a *Alba*, Francisco Fernández del Riego contacta con Xosé María Díaz Castro e inclúeo na súa *Escolma de poesía galega. IV. Os contemporáneos* (1955) con sete composicións: “Vísperas”, “Terra rebada” (en *Nimbos* “Terra achaiada”), “Con este alento” (antes en *La Noche*, pasará a *Nimbos* co título de “Coma brasas”),

“Monumento á ausencia”, “Intre de beizos” (en *Nimbos* “Veleiquí os homes”, feito e ampliado), “Penélope” e mais “A cerna” (ambas e dúas xa en *Alba*).

Será a partir do traballo de Alfonso Blanco Torrado, *A ascensión dun poeta* (1995), cando coñezamos os contidos dos cadernos manuscritos de mocidade, *Follas verdes* (1934) e *Follas ô aire* (1935). Díaz Castro faloume deles, mesmo o dixó en entrevistas, mais dándoos sempre por perdidos. Non era certo, conserváboas entre os seus papeis, pero non os consideraba, por iso dicía que se perderan. Se Blanco Torrado, despois da morte do autor de *Nascida d'un sono*, non tivese atopado eses cadernos inéditos no caixón da mesa de noite do cuarto do poeta no seu domicilio de Madrid, Jaime Vera, 23, 3º esquerda, non pasaría nada. O lugar que Díaz Castro ocupa entre os clásicos das nosas letras acadouno con *Nimbos*, non con eses versos adolescentes.

Manteríase, de non apareceren, unha chiscadela literaria que formaba parte do paratexto, digamos mellor, do modelo de poeta que escolleu para si Xosé María Díaz Castro. Certo que era un home reservado, modesto, discreto e nada vaidoso, pero quen reparase máis alá do aparente xeito de paisano, por veces retranqueiro, encontraría ao *lletraferit*, magnífica definición de Xesús Alonso Montero, ao intelectual de altura ben informado e con sólida formación, ao políglota, en francés, italiano, inglés e alemán –daquela non abundaban onda nós– ao escritor de valía coidadoso da súa obra, impecable. Tal foi así, que só rescatou de *Follas ô aire* para *Nimbos* un poema breve sen título, ao que lle puxo “Esmeralda”.

De por parte, as investigacións de Armando Requeixo no artigo “A poesía de Xosé María Díaz Castro: prehistoria de *Nimbos*” (1999) confirmaron as miñas sospeitas de que se valse dalgún texto en castelán, reescribíndoo en galego e incorporándoo ao libro. Requeixo detecta un par deles, “Trasfiguración” e “Coma unha insua”. A base dos mesmos está nas recompilacións de poesías en castelán anteriores a *Nimbos* –preparadas por seren da estimanza do autor e non editadas por falta de oportunidade–, onde figuran como “Transfiguración” e “De la ausencia”.

O que debe quedar claro é que todo creador organiza a súa obra en liberdade e segundo o seu propio criterio. *Nimbos* constitúe un continente lírico inmenso, profundo, existencial e luminoso, unha unidade perfecta. A palabra lírica chéganos desde dentro, desde o íntimo. A súa linguaxe é moi rica e vai máis alá do torrón chairego, recrea o galego “valéndose de imaxes ideadas de maneira inagardada con nomes concretos tirados da realidade dos traballos e dos días correntes”, en opinión de Xosé Luis Méndez Ferrín.

Teñamos en conta que, no caso que nos ocupa, á par do poeta está o tradutor profesional, coñecedor de idiomas nos que podía saciar a sede literaria na fonte limpa da lingua orixinal dos seus autores preferidos e que, cando o tempo llo permite, enreda, xoga traducindo poesía, mesmo comendo versos en francés e alemán; en

Dorna publicámoslle “Chanson” (1983) e “Wozu?” (1991), coas correspondentes versións ao galego, tamén de Díaz Castro.

Díaz Castro posuía oficio e habelencia, condicións que adquiriu lendo, traducindo, escribindo pouco, depurando moito. Por iso compuxo o seu libro devagar, asentado sobre os circios alicerces de materiais poéticos anteriores, xa desbastados de punteiro, os que relabrou coa delicada finura do cicel, ferramenta que manexaba coma ninguén. Encaixounos perfectamente ensamblados coa outra ducia e media de pezas concibidas e desenvoltas a partir da proposta que, en 1956, lle fixera Fernández del Riego; incorporarse á colección de poesía estreada por Uxío Novoneyra con *Os eidos* (1955). O resultado segue conmovendo, pervive contra tempo e desmemoria despois de máis de medio século.

Levoulle case cinco anos. Por fin, o 19 de setembro de 1960 chegou o orixinal a Galaxia, Policarpo Sanz 24, 1º, Vigo. Mais se non fose pola cordial e teimuda insistencia epistolar de Francisco Fernández del Riego e de Ramón Piñeiro, que ata o foi ver para animalo co do libro, nunha viaxe a Madrid en 1959 –tamén polos recordatorios de Ben-Cho-Shey, Carballo Calero e Novoneyra– quizais o poeta, cargado de traballo como tradutor para sacar adiante a súa familia e levado por un perfeccionismo extremo, non lle tivese dado cimeira daquela. No arquivo Del Riego da Fundación Penzol hai dezaioito cartas e unha tarxeta de Díaz Castro do período 1955-1962, e no Fondo Ramón Piñeiro –depositado na Penzol– consérvanse trinta e dúas cartas de Díaz Castro, respondendo a outras tantas de Piñeiro, datadas entre 1959 e 1989. Correspondencia moi a ter en conta para unha análise dun poemario tan longamente esperado.

E aínda pasaron nove meses máis entre engadidos, supresións e correccións, dun autor tan meticuloso coma sistemático na arquitectura da súa escrita. A primeira edición, chamarémoslle orixinal, sae, por fin, no verán de 1961, en Vigo. O colofón completa a data: “Rematouse de imprimir na imprenta Peón, de Pontevedra, o día 5 do mes de Santiago...” A estrutura artéllase en sete apartados: “Pórtico”, “Noite”, “Lus”, “Espranza”, “Milagre”, “Sono” e “Ferida”, que non variarán en ningunha das seguintes edicións. O libro consta de trinta e dous poemas, os mesmos en todas, pero con variantes. Como remate, Díaz Castro insiste en colocarlle un “Vocabulario galego-castelán de termos empregados neste libro, a morfoloxía ou a semántica dos cales non son –certa ou probablemente– comúns a toda Galiza”. Aclaración tipicamente súa. Da fasquía do libro ocupouse Xohán Ledo, sobrio deseño da capa en branco e negro e tres ilustracións, tamén en negro, suxerentes brochazos antepostos ás seccións “Pórtico”, “Espranza” e “Sono”.

A edición orixinal sufriu unha modificación en 1964. Segundo me informou o amigo Enrique Méndez Gil, veterano empregado da editora, actual responsable do almacén, imprentáranse mil exemplares, e a pesar de que o libro fora saudado moi

favorablemente con recensións e comentarios de voces autorizadas: Otero Pedrayo, Risco, Cunqueiro, Carballo Calero, Fole, X. M. Álvarez Blázquez, Franco Grande, Lugrís..., vendíase pouco. Para remediar esta situación, o propio Fernández del Riego decidiu cambiarlle a capa aos centos de *Nimbos* que quedaban en existencia, xa satisfeita a demanda dos subscritores que daquela pasaban de cincocentos. Múdase a cor negra da portada pola laranxa e plastifícase. Non son certas, pois, as consideracións de que se trata dunha reimpresión e, aínda menos a hipótese de que o cambio obedeceu a burlar a censura.

A segunda edición, bilingüe, galego-castelán, tirouna do seu prelo a Editora Nacional, Colección Libros de Poesía, Madrid, 1982, exactamente o 14 de decembro. Traducida polo propio autor, leva unha longa “Presentación” de Ricardo Carballo Calero e a cuberta é de Diego Lara. Díaz Castro foi quen decidiu, tamén nesta ocasión, as modificacións: acentuación gráfica das maiúsculas, cambio da marca de comezo —a orixinal destacaba a primeira palabra de cada composición en alta—, eliminación das ilustracións interiores e sangrado dos versos de cada poema, agás o inicial. Do que se lamentaba Díaz Castro era do errado corte dos longos versos de “Alfa e omega” e “O berro das pedras”. El, tan certo como era, corrixiírao nas probas, pero non llo tiveran en conta. A tiraxe foi importante, tres mil exemplares, mais a distribución deixou moito que desexar. O motivo de que esta edición bilingüe non chegase ás librerías foi que a Editora Nacional era unha empresa de propiedade estatal. Organizada en plena Guerra Civil pola administración franquista, sería liquidada por Javier Solana, ministro de Cultura no primeiro goberno de Felipe González. Pechou precisamente pouco despois de que aparecese *Nimbos* nela, xunto con outros cinco libros máis pertencentes a Juan Ramón Jiménez, Gabriel Bocángel, Juan Larrea, Francisco Pino e Vladimir Holan. Nunha carta do 7 de xullo de 1983, desde Madrid, Xosé María infórmame destes pormenores e dime que asistiu, o 4, “ao acto de presentación dos seis poemarios, entre eles o meu, organizado por Gonzalo Armero, responsable da colección e director de «Poesía», unha revista para a que me pediu poemas”.

Foi Carlos Casares, amigo e ao tempo director de Galaxia, quen me propuxo, a comezos de 1989, buscar dous poetas para encargármonos da colección Dombate, á que quería darlle unha volta. Faleille de Anxo Quintela e de Xosé A. López Dobao, pareceulle ben. Puxémonos a traballar axiña con entusiasmo, coincidindo, todos tres, en que o volume inicial da nova xeira non podía ser outro que a reedición de *Nimbos*.

Eu víñame comunicando desde mediados de 1982 —a primeira carta asinoua tamén Henrique Monteagudo— con Xosé María Díaz Castro. Solicitáballe colaboracións para *Doma*, informábao das novidades editoriais e comentáballe actividades e proxectos. El contestaba, máis ou menos puntualmente, mandaba algo, non

todo o que eu lle pedía (ten máis colaboracións en *Dorna*, vinte e cinco, que en ningunha outra publicación periódica, aí está o artigo de Xosé Manuel Salgado: “Díaz Castro e *Dorna*: a creba dun silencio”) e íame dando as súas opinións e pareceres. Obran no meu poder trinta cartas de Díaz Castro, unhas mecanografadas, outras manuscritas, todas en galego, enviadas desde Madrid, Guitiriz e Urretxu, entre 1982 e 1989. Non gardei copia das miñas, recuperei recentemente unha presada delas mercé á xenerosidade de Armando Requeixo, autor da tese de doutoramento *A poesía en galego de Xosé María Díaz Castro: estudo e edición crítica*, dirixida por Carmen Blanco e Claudio Rodríguez Fer, que inclúe a edición crítica de *Nimbos*.

Falabamos moito por teléfono. Coñecémonos persoalmente en Guitiriz, no verán do 83. Díaz Castro, que non era tan distante nin reacio a intervencións públicas, como algúns pensaban, accedeu con gusto a vir a Compostela, en febreiro de 1985, para apadriñar o número 11 da revista *Dorna* nun acto celebrado na Facultade de Filoloxía, entón en Mazarelos. Previsor como era, e por mor da súa timidez –en público, porque en privado tiña moito humor e gozaba da tertulia–, leu un texto moi gabancioso (reproducido en *Dorna*, xaneiro de 1991) e mesmo recitou algúns poemas dos que lle publicáramos. Volveu a Santiago en abril de 1986, para presentar, xunto con Carlos Casares e Ramón Lorenzo, na Aula de Cultura da Carreira do Conde, o meu primeiro libro, *A caneiro cheo*. Ao ano seguinte fomos xuntos a Vigo, onde puido fundirse nunha aperta, moi emocionado, con Fernández del Riego, con quen tanto tratara e a quen aínda non coñecía. Longo faladoiro, exquisito xantar, simpática competencia, entre eles, por ver quen era capaz de lembrar máis denominacións científicas de peixes. Xornada marabillosa, memorable.

Chameino a Urretxu polo da reedición de *Nimbos*, a finais de xaneiro de 1989. Aceptou á primeira e ata secundou a idea de levala a cabo canto antes. Estrañoume nel, tan demorado neses asuntos, como se presentise que lle quedaba pouco tempo. Así o fixemos, en tres meses o libro estaba na rúa. Increíble tendo en conta a súa delicada saúde –sufrirá dous infartos, en 1984 e 1987– e o baixo estado de ánimo motivado pola morte da súa muller, María Teresa Zubizarreta Bengoechea, falecida de socato o 17 outubro de 1988, un machadazo. Cando finou Isabel, a esposa de Ramón Piñeiro, aínda o poeta en Guipuscoa, comuniquéillo. Púxolle unha carta a Piñeiro, o 16 de setembro do 89, na que, entre outras cousas, dicíalle: “E fáloche así, con este esforzo fraterno de comprensión, pois hai pouco que pasei por un tranche durísimo ao perder tamén a miña muller, máis duro aínda polas circunstancias da súa morte e dos tempos inmediatamente anteriores”.

Comezamos a traballar na reedición por correo postal e rematamos, a comezos da primavera do 89, en Guitiriz. Quedabamos sempre no bar O Pozo, case debaixo do piso no que vivía co seu irmán Serafín, na rúa Sesulfe, 1, 2º B. Acor damos que eu lle fixese as propostas de revisión e que llas enviase. Picouse o libro

e maquetouse seguindo a edición orixinal (1961), incluído o Vocabulario, ao que el lle daba moita importancia – así e todo alixeirouno abondo –, e eu, a man, nas galeradas fun marcando o que consideraba que se podía cambiar. Teño, a disposición de quen queira consultalas, aquelas primeiras probas de imprenta corrixidas de puño e letra de Díaz Castro, en vermello, nas que acepta algunhas das miñas propostas e rexeita outras. No cartafol *Xosé M.ª Díaz Castro. Nimbos de luz na Insua dos Poetas*, do 9 de xullo de 2011, publicado co gallo do cincuenta aniversario de *Nimbos*, que celebramos na Insua dos Poetas, incluíñ varias follas desas probas.

Xunto coas galeradas viña unha carta manuscrita datada o 7 de marzo de 1989 en Urretxu, na que entre outras cousas di:

Mándoche eiquí, por fin, as correicións (mellor diría “recorreicións”) das galeradas de *Nimbos*. Agradézoche moitiño a túa solicitude e a axuda que me prestas para a reedición do vello poemario. E, dun xeito xa máis persoal e entrañado, agradezo o teu alegórico poema sobor dun fantástico encontro entre Otero Pedraio e Díaz Castro, poema que me enchéu moito o ollo. Paso agora a comentar as principais correicións do texto. Pero, denantes deso, quero facer unha observación: as diverxencias antre as túas correicións e as miñas creo que se deben esencialmente a que estou moi lonxe de conformarme totalmente cos criterios que presidiron a redacción das famosas “Normas morfolóxicas e ortográficas” da lingua galega. Non vou expor eiquí as razóns da miña desconformidade porque eso levaríame moi lonxe.

E, de seguido viña a “Lista de correicións” páxina a páxina e palabra por palabra, explicando en cada unha o motivo da súa escolla.

Aquelas probas entregueillas a Emilio Vila nas Artes Gráficas Galicia, rúa Segovia, 19, Vigo. E dous días despois recollín as segundas probas que lle enviei ao autor para que as cotexase. Unha vez devoltas elaboráronse as pranchas e *Nimbos* entrou en máquina. Ese foi o proceso.

A segunda edición de *Galaxia* saíu do prelo o 20 de abril de 1989 cunha capa de Manuel Janeiro e tiráronse mil cincocentos libros. Díaz Castro volveume escribir, o 25 de xuño, desde Madrid, agradecéndome o envío de exemplares e engadindo: “Encantoume a coor azul do meu libro e a portada toda, estou conforme co texto, fixeches un bon traballo”. Desculpábase tamén de non poder estar na presentación por retelo en Madrid unhas consultas médicas do seu irmán Serafín. Francisco Fernández del Riego e Xesús Alonso Montero foron os encargados de presentar, respectivamente, na desaparecida Librería Bertrand da rúa do Príncipe de Vigo, o 26 de xuño de 1989, *Nimbos* e *Remol das travesías*. Para min foi unha honra moi

grande que un libro meu compartise aquel acto co do mestre. E aínda que el non puido asistir, os seus versos chegaron ao corazón de todos os presentes.

Volvo á *Ascensión dun poeta*, do amigo Alfonso Blanco Torrado, como tantas veces volvíñ en noites de insomnio, en seráns de raxeira, en abrentes de ilusión, na procura de datos e informacións sobre Díaz Castro. Abro a páxina 58 e leo:

Galaxia adopta algúns cambios nesta segunda edición (a de 1989) que non son propios de Díaz Castro: suprimindo contraccións propias da fala popular, así como vocábulos do idioma que practicaba acotío o poeta. Tamén o uso de acentos é normativizado polos editores, aínda que se manteñan excepcións como “crebóuse” e o “brandéuse” do poema “Remuíño”.

Penso que Alfonso ignoraba, cando formulou esta aseveración, o proceso ao que acabo de referirme máis arriba, e supoño que cando reedite *A ascensión*, neste nimbado 2014 é un bo momento, rectificará tan errado xuízo. E así mesmo entendo que a apreciación de Blanco Torrado inducise a que Carlos Lema, encargado da terceira edición (Galaxia, Colección Dombate, Vigo, 4 de decembro de 2006) non tivese en conta para nada na súa “Nota do editor”, unha *emendatio ope codicum*, a segunda de Galaxia (1989), que xa era testamentaria, nin sequera para criticala.

A edición de 2006 é dúplice. Unha das tiraxes é institucional, con carimbo da Xunta de Galicia e ademais da “Nota do editor” leva “Prólogo” de Alfonso Blanco Torrado, a outra é comercial. Ambas e dúas reproducen no interior a primeira páxina do mecanoscrito orixinal enviado por Díaz Castro e como ilustración da capa o cadro *Mañá de Pascua*, de Gaspar David Friedrich.

Nesta historia escalonada de *Nimbos*, á de 2006 correspóndelle o quinto chanzo. A cuarta banceira, se non me engano, ocuparía a edición de *La Voz de Galicia*, Colección Biblioteca 120, A Coruña, 2002. Esta si que segue a de 1989. Deixo a rente da soleira, non por menos valor, senón por ser o sitio máis axeitado para as traducións, o *Nimbos* (Tex Trilingüe, versió en catalá Vicent Berenguer, versió en castellá Xosé María Díaz Castro, Poesía Edicions de la Guerra, València, 1997). Meritorio esforzo.

RAMO FINAL

Cando me dispuña a pórllle o ramo a esta crónica, recibín unha chamada dun amigo con recoñecida autoridade no terreo da crítica e análise de textos literarios, Arcadio López-Casanova. Foi unha conversa interesante, de fondura diazcastriana, clarificadora para min. O autor do *Diccionario metodolóxico de análise literaria. A Poesía* (Galaxia, 2001) comezou situando a Díaz Castro onde lle corresponde pola súa

obra, entre os poetas de posguerra. Desbotou, con atinados razoamentos, a denominación de poeta chairego, “naceu na Terra Chá, dixo, pero en *Nimbos* concentrou temas universais: a dor existencial do home, o amor, a natureza, a espiritualidade transcendente, a liberdade... É a súa unha visión dramática, en constante tensión, pero esperanzadora...”. Fun tomando nota das palabras de López-Casanova mentres el falaba e reproducízoas aquí porque coincido con elas ao cento por cento.

E xa para rematar, deixo para os interesados, un paralelismo no que nunca ningún, penso, ten reparado. A coincidencia entre as potencias poéticas de Francisco Luis Bernárdez, tamén noso, e Xosé María Díaz Castro. Ambos moi de Francis Jammes, Paul Claudel, Charles Péguy... Os dous compartindo imaxes semellantes: a auga, pingas do río que iluminan o mar; o vento, pulo que asubía e vai acariñando a terra; o lume, amor que lle abre ás criaturas de Deus un mencer infinito. Ignoro se o de Guitiriz leu ou non ao porteño, que era catorce anos máis vello, tampouco sei se *Nimbos* lle chegou a Paco Luis. Quédome coa luz que atravesa a beleza das cousas en *El buque* (1935) e cos nimbos, coma cinza de rosas que onte encheron de perfume o mundo, morto xove, dalgún soño.